

## РОЗДІЛ VII. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 373.3.017:39(477):[821.161.2-93:316.633](045)

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2025-3-29>

### РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

**Байдюк Л. М.**

*доктор філософії, старший викладач кафедри фахових методик  
та інноваційних технологій у початковій школі*

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини  
вул. Садова, 28, Умань, Черкаська область, Україна*

*[orcid.org/0000-0002-0341-3797](https://orcid.org/0000-0002-0341-3797)*

*[lubovsoroka17@gmail.com](mailto:lubovsoroka17@gmail.com)*

**Ключові слова:** українська дитяча література, національна ідентичність, молодші школярі, формування національної свідомості, початкова освіта, культурна спадщина, патріотизм, моральні цінності, національно-культурне виховання.

У статті досліджується роль української дитячої літератури у формуванні національної ідентичності молодших школярів на сучасному етапі розвитку українського суспільства, що характеризується посиленням уваги до національного самовизначення, збереження культурної спадщини та утвердження ідентичності в умовах глобалізації й воєнної агресії. Особлива увага приділяється віковим особливостям дітей 6–10 років, для яких цей період є сенситивним у становленні емоційно-ціннісної сфери та базових моральних орієнтирів.

Автор підкреслює, що через художнє слово дитяча література не лише знайомить дітей із національною культурою, мовою, традиціями, а й активізує їхню емоційну сферу, пробуджує почуття гордості та належності до українського народу. У статті проаналізовано філософські, психологічні та педагогічні аспекти національної ідентичності, зокрема в працях українських і зарубіжних науковців, що забезпечує комплексний підхід до проблеми.

Практичне дослідження проведено на базі 3-го класу уманської гімназії, де експериментально вивчали початковий рівень національної свідомості дітей та вплив рекомендованих літературних творів на її формування. Застосовано різноманітні методи: анкетування, інтерв'ю, творчі завдання, читання з емоційною інтонацією, рольові ігри, обговорення сімейних традицій.

Отримані результати засвідчили позитивну динаміку у розвитку національної ідентичності, зростання інтересу до культури й історії України. Автор наголошує, що інтеграція дитячої літератури у навчальний процес початкової школи є ефективним засобом національно-патріотичного виховання і має стати пріоритетом освітньої політики для збереження культурної спадщини та зміцнення національної самосвідомості молодого покоління.

## THE ROLE OF UKRAINIAN CHILDREN'S LITERATURE IN SHAPING THE NATIONAL IDENTITY OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

**Baidiuk L. M.**

*PhD in Education, Senior Lecturer at the Department of Methodologies and Innovative Technologies in Primary School*

*Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*

*Sadova str., 28, Uman, Cherkasy region, Ukraine*

*orcid.org/0000-0002-0341-3797*

*lubovsoroka17@gmail.com*

**Key words:** *Ukrainian children's literature, national identity, younger schoolchildren, formation of national consciousness, primary education, cultural heritage, patriotism, moral values, national-cultural education.*

The article explores the role of Ukrainian children's literature in shaping the national identity of younger schoolchildren at the current stage of development of Ukrainian society, characterized by increased attention to national self-determination, preservation of cultural heritage, and affirmation of identity amid globalization and military aggression. Special attention is given to the age-specific characteristics of children aged 6–10, for whom this period is sensitive in the formation of the emotional-value sphere and basic moral guidelines.

The authors emphasize that through artistic expression, children's literature not only introduces children to national culture, language, and traditions but also activates their emotional sphere, awakening feelings of pride and belonging to the Ukrainian people. The article analyzes philosophical, psychological, and pedagogical aspects of national identity, particularly in the works of Ukrainian and foreign scholars, providing a comprehensive approach to the issue.

A practical study was conducted based on a 3rd-grade class at Uman Gymnasium, where the initial level of children's national consciousness and the influence of recommended literary works on its formation were experimentally examined. Various methods were applied: surveys, interviews, creative tasks, reading with emotional intonation, role-playing games, and discussions of family traditions.

The obtained results demonstrated positive dynamics in the development of national identity and increased interest in the culture and history of Ukraine. The authors stress that integrating children's literature into the primary school curriculum is an effective means of national-patriotic education and should become a priority in educational policy for preserving cultural heritage and strengthening the national consciousness of the younger generation.

**Постановка проблеми.** Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується посиленням уваги до питань національного самовизначення, збереження культурної спадщини, утвердження української ідентичності [1; 3; 8]. В умовах інформаційної відкритості, глобалізації та воєнної агресії проти України питання національної ідентичності стає не лише теоретичним, а й практичним пріоритетом державної освітньої політики [3; 8]. Особливої актуальності набуває формування національної ідентичності у дітей молодшого шкільного віку, коли відбувається активне становлення моральних орієнтирів, ціннісних установок і базових елементів світогляду [2; 11]. На цьому етапі діти особливо сприйнятливі до змістів, які транслиуються засобами мистецтва, зокрема дитячої літератури [1; 2].

Українська дитяча література відіграє важливу роль у процесі виховання молодших школярів, адже через художнє слово дитина не лише пізнає світ, а й відкриває для себе національну культуру, традиції, звичаї, мову, моральні ідеали українського народу [1; 11]. Саме літературні твори здатні впливати на емоційно-чуттєву сферу дитини, пробуджувати почуття гордості за свою країну, формувати образ українця – гідного, доброго, чесного, сміливого [2; 11]. У художніх текстах для дітей закладено потужний виховний потенціал, який може й повинен бути використаний із метою формування національної самосвідомості молодших школярів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Національна ідентичність як окрема філософсько-культурологічна категорія осмислюється

у працях провідних українських філософів, зокрема Т. Бердій, І. Бичка, В. Горського, В. Кравченка, М. Козловець, С. Кримського, В. Малахова, А. Осипова, Б. Параконського, М. Поповича, В. Суковатої, О. Титар, В. Храмової, І. Цехмістра та ін., які підкреслюють багатогранність феномену національної самосвідомості та його зв'язок із культурною спадщиною, мовою, традиціями [4].

Для комплексного підходу до осмислення проблеми доцільно враховувати напрацювання як вітчизняних, так і зарубіжних науковців у галузях історії, соціології та політології. Серед них варто виокремити праці Т. Бевз, Н. Гайворонюк, Я. Грицака, І. Дзюби, О. Кіндратець, С. Кульчицького, Л. Нагорної, Т. Сергієнко, О. Стегнія, а також західних дослідників, зокрема Е. Сміта, С. Гантінгтона, Ф. Фукуями. Їхні ідеї сприяють глибшому розумінню чинників, що впливають на формування національної ідентичності в умовах глобалізації та трансформацій суспільства [6].

У науковій літературі все більше уваги приділяється також психологічним аспектам формування національної ідентичності. Значний внесок у цей напрям зробили А. Березін, О. Бичко, М. Боришевський, Д. Піонтковська, Л. Співак, О. Шевченко, Т. Яблонська та ін., які досліджують механізми становлення національної самосвідомості у процесі розвитку особистості [11].

Педагогічні засади формування національної ідентичності розкрито у працях І. Бежа, К. Журби, О. Кіян, О. Пометун, С. Федоренко, І. Шкільної, де розглянуто формування національної і національно-культурної ідентичності підлітків та учнівської молоді [4; 5; 7; 9; 11]. Актуальними є також дослідження В. Мартинюк щодо студентської молоді, Н. Онищенко – з питань підготовки майбутніх педагогів до реалізації національно-ідентифікаційної функції освіти та Н. Силенко – у контексті взаємодії сім'ї та школи у процесі виховання молодших школярів [9].

Національна ідентичність – це складне соціально-психологічне явище, яке формується на основі індивідуального й колективного усвідомлення належності до певної нації, її культури, мови, історії, традицій та цінностей [1; 11]. У сучасній науці вона розглядається як важливий чинник соціалізації особистості, а її формування – як одне з пріоритетних завдань національного виховання, особливо у молодшому шкільному віці.

Молодший шкільний вік (6–10 років) – це сенситивний період для становлення емоційно-ціннісної сфери, формування уявлень про себе та оточуючий світ [2; 11]. Саме у цей період діти активно пізнають свою національну культуру, мову, історію, а отже, починають усвідомлювати себе як частину нації [1; 2].

Попри значний обсяг наукових напрацювань питання ролі української дитячої літератури у формуванні національної ідентичності молодших школярів потребує подальшого вивчення та теоретико-практичного обґрунтування, адже саме через твори художньої літератури дитина має змогу не лише засвоїти знання про культуру і традиції, а й емоційно пережити приналежність до свого народу, що є фундаментальним для становлення національної ідентичності.

В оновленому Державному стандарті початкової освіти (2018) визначено, що важливою наскрізною лінією є «усвідомлення себе громадянином України, носієм української культури, мови, традицій» [10]. А отже, формування національної ідентичності перестає бути лише прерогативою позакласної роботи – воно інтегрується в кожен предмет, особливо в мовно-літературну освітню галузь [3; 10].

**Мета статті** – дослідити роль української дитячої літератури у формуванні національної ідентичності у молодших школярів (зокрема, учнів 3-го класу), визначити вихідний рівень усвідомлення національної ідентичності учнів, проаналізувати зміст рекомендованих літературних творів за критеріями культурної значущості та впливу на емоційно-ціннісну сферу дитини, а також експериментально оцінити ефективність використання цих творів у процесі формування у дітей почуття національної належності, що має велике значення для реалізації національно-освітньої політики в умовах сучасного українського суспільства.

Об'єктом дослідження стали здобувачі початкової освіти 3-го класу Уманської гімназії № 8 Уманської міської ради Черкаської області, а предметом – процес формування національної ідентичності через роботу з дитячою літературою. Для цього було проведено комплексний аналіз змісту рекомендованих навчальною програмою творів, а також організовано експериментальну роботу з учнями, спрямовану на вивчення ефективності різних підходів до використання літературних текстів у формуванні національної свідомості.

Метою цього етапу було з'ясувати початковий рівень усвідомлення національної ідентичності учнів 3-го класу та визначити коло літературних творів, що можуть бути використані для її формування.

Дослідження проводилося на базі двох паралельних класів закладу загальної середньої освіти. Загальна кількість учасників становила 56 здобувачів початкової освіти. Перед початком роботи батькам було роз'яснено мету та завдання дослідження, а також отримано їхню згоду на участь дітей у ньому.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Для визначення вихідного рівня національної ідентичності було використано поєднання декількох методів:

– Анкетування з відкритими та закритими запитаннями. Дітям пропонувалося назвати державні символи України, розповісти, що для них означає бути українцем, пригадати улюблені свята та традиції, а також описати місця, які вони хотіли б відвідати в Україні.

– Індивідуальні співбесіди у формі невимушеної бесіди. У процесі обговорення діти ділилися враженнями про улюблені казки та оповідання українських авторів, розповідали, чи подобаються їм народні звичаї та які з них вони святкують у сім'ї.

– Творче завдання – створення малюнка на тему «Я і моя Батьківщина» з коротким підписом, у якому діти пояснювали, що саме зобразили і чому.

Отримані дані дали змогу виокремити три рівні усвідомлення національної ідентичності:

Високий – учень знає державні символи, може пояснити їх значення, називає українські традиції, виявляє емоційне ставлення до рідної країни.

Середній – має загальні уявлення про символи та звичаї, але пояснює їх неповно або без глибоких особистісних асоціацій.

Низький – знання уривчасті, емоційне ставлення виражене слабко.

Паралельно проводився аналіз змісту підручника О.Я. Савченко *«Українська мова та читання»* (3 клас, ч. 2) з метою добору текстів, які відповідають кільком важливим критеріям: культурна значущість, наявність національних символів, виразні моральні орієнтири, здатність викликати емоційний відгук.

До переліку увійшли твори класиків і сучасних авторів: народна казка «Кирило Кожум'яка», вірші М. Рильського та Л. Костенко, поезія А. Коваль, оповідання В. Сухомлинського та інші тексти, у яких виразно простежуються національні мотиви.

Формувальний етап став ключовим етапом нашої роботи, під час якого відбувався безпосередній вплив на формування національної ідентичності у молодших школярів через системне залучення до художніх творів української літератури.

Заняття проводилися протягом шести місяців у звичайному навчальному процесі, зокрема під час уроків української мови та літературного читання в 3-му класі. Головною метою цього етапу було не просто познайомити дітей із художніми текстами, а й допомогти їм емоційно і свідомо пережити культурний досвід, який міститься у творах, розкрити значущість рідної мови, історії, природи та традицій.

Для досягнення цих цілей ми використали комплекс методів і завдань, які активно залучали учнів до пізнання та рефлексії:

Читання вголос з емоційною інтонацією та інтерпретацією текстів. Учні пропонувалося уважно слухати і повторювати за вчителем уривки творів, обговорювати образи, символи, значення сюжетів. Наприклад, під час читання поезії Максима Рильського «Осінь» діти говорили про красу природи своєї країни, ділитися своїми відчуттями, згадували, як змінюється природа в їхніх містах і селах.

Творчі завдання – важлива частина уроків включала малювання ілюстрацій до творів, створення тематичних плакатів із державними символами та природними мотивами України. Такі завдання розвивали уяву і сприяли закріпленню національних образів у свідомості дітей. Окрім того, учні пробували писати короткі вірші або розповіді, де висловлювали свою любов до рідної землі та мови.

Обговорення сімейних традицій і звичаїв. Учні пропонувалося розповісти про те, які свята вони святкують у родині, які українські пісні чи казки чули вдома. Це сприяло усвідомленню зв'язку між тим, що вони дізнаються з літератури, та власним життєвим досвідом.

Інсценування та рольові ігри – особливо діти любили розігрувати сцени з казок, наприклад «Кирило Кожум'яка», що допомагало краще зрозуміти моральні уроки і почуття героїв, формувати уявлення про героїзм, доброту, сміливість.

Виконання співів і вивчення пісень на основі народних мотивів і творів сучасних авторів, що сприяло формуванню позитивного емоційного ставлення до української культури.

Рефлексивні бесіди після кожного заняття – діти висловлювали, що їм сподобалося, що викликало цікавість або здивування, що нового вони дізналися про свою країну. Такі обговорення допомагали усвідомити, наскільки важливими є національні цінності і як вони можуть проявлятися в повсякденному житті.

Кожне заняття було ретельно сплановане, щоб не обмежуватися пасивним сприйняттям тексту, а розвивати активну позицію дитини як носія національної культури. Було створено доброзичливу атмосферу, де кожен здобувач освіти міг почуватися впевнено і вільно висловлювати власні думки і почуття.

Завдяки такому комплексному підходу спостерігалося зростання інтересу учнів до національних тем, вони ставали більш відкритими до сприйняття української культури та історії, а також активніше включалися у шкільне життя, пов'язане з національно-патріотичним вихованням.

Після завершення основної роботи з літературними творами ми провели повторне анкетування

та бесіди з учнями, щоб визначити, як змінився рівень їхньої національної свідомості. Окрім анкетування, ми звернули увагу на творчі роботи дітей: малюнки, вірші, невеличкі оповідання, які вони створювали впродовж півроку. Також ми спостерігали за їхньою активністю під час шкільних свят і тематичних заходів, присвячених українській культурі. Учителі і батьки поділилися своїми спостереженнями про те, як змінилися поведінка та інтерес дітей до теми Батьківщини.

Під час уроків ми не просто читали казки чи вірші, а старалися глибоко розглянути, що саме у цих творах відображає українську культуру і традиції. Учні задавали питання, ділилися власними думками, обговорювали символіку та образи, що є важливими для нашої країни.

Дуже ефективною була вправа з «деревом роду», де кожна дитина малювала свою родину, додаючи символи, які асоціюються з її походженням. Також ми працювали з «мапою почуттів», де учні позначали місця, пов'язані з приємними спогадами або сімейними традиціями, що допомагало усвідомити своє коріння.

Читання вголос та обговорення творів давали можливість відчувати емоції героїв і краще зрозуміти їхні вчинки. Ми обговорювали, що кожен відчував, слухаючи казку, і як ці емоції пов'язані з патріотизмом.

Діти малювали ілюстрації до прочитаного, складали власні вірші і розповідали про свої почуття щодо Батьківщини. Ці завдання допомагали краще виразити власне розуміння національної ідентичності.

Проводили інсценізації українських казок, де діти виконували ролі героїв, обговорювали їхні якості та моральні уроки. Це сприяло глибшому засвоєнню патріотичних цінностей.

Ми залучали батьків до тематичних заходів, просили розповідати дітям сімейні традиції, що допомагало зміцнити зв'язок між школою і домом.

Сучасні суспільні виклики, зокрема глобалізація, інформаційна відкритість і воєнна агресія, виводять питання національної ідентичності

на передній план освітньої політики України. Особливо важливим у цьому контексті є формування національної свідомості саме у молодшому шкільному віці, коли закладаються основи ціннісних орієнтирів і світогляду дитини.

Дослідження підтвердило, що українська дитяча література є потужним інструментом у вихованні національної ідентичності молодших школярів. Через художнє слово діти не лише отримують знання про культуру, мову, традиції та історію, а й емоційно сприймають і проживають ці цінності, що сприяє формуванню глибокого почуття належності до українського народу.

У ході експериментальної роботи було виявлено, що системне включення у навчальний процес творів, які містять національні символи, моральні орієнтири та культурно значущі образи, сприяє підвищенню рівня національної самосвідомості дітей. Застосування різноманітних методів: читання з емоційною інтонацією, творче малювання, обговорення сімейних традицій, рольові ігри допомогло активізувати пізнавальну та емоційну діяльність учнів, поглибити їх розуміння власної ідентичності.

Результати повторного анкетування та аналіз творчих робіт засвідчили позитивну динаміку у формуванні національної свідомості, зростання інтересу до української культури, історії і мови. Спостереження вчителів та батьків також підтвердили зміни у ставленні дітей до рідної країни, що свідчить про ефективність використання дитячої літератури як освітнього ресурсу для національного виховання.

**Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямі.** Інтеграція української дитячої літератури у навчальний процес початкової школи є не лише доцільним, а й необхідним складником формування національної ідентичності. Це завдання має стати одним із пріоритетів сучасної освітньої політики, що сприятиме збереженню культурної спадщини та утвердженню національної самосвідомості нового покоління українців.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко С. Формування національної ідентичності української молоді в умовах російсько-української війни. *Українознавчий альманах*. 2022. Вип. 30. С. 17–22.
2. Демченко В. Класифікація педагогічних засобів формування національної ідентичності молодших школярів. *Молодь і ринок*. 2023. № 10. С. 149–155.
3. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (13.12.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
4. Журба К.О. Проблема формування національної ідентичності зростаючої особистості в умовах розбудови незалежної України. *Матеріали методологічного семінару НАПН України*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-6> visnyk.naps.gov.ua
5. Журба К.О. Формування національної ідентичності зростаючої особистості в умовах воєнного стану: досвід експериментальної реалізації. *Доповідь від 2023 року*. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5123>.

6. Кіндратець О., Сергієнко Т. Національна ідентичність як умова збереження та зміцнення державного суверенітету. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Історія. Політологія»*. 2023. № 35–36. С. 78–89.
7. Кіян О. Формування національної ідентичності учнівської молоді як умови консолідації українського суспільства в реаліях сьогодення. *Нова педагогічна думка*. 2023. № 1(113). С. 86–92.
8. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (06.06.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>
9. Пошетун О.І. Актуальні питання формування національної ідентичності учнів у процесі здобуття громадянської та історичної освіти. *Висновки з доповіді на семінарі НАПН України*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5116> [visnyk.naps.gov.ua](https://visnyk.naps.gov.ua)
10. Типова освітня програма для 1–4 класів ЗЗСО (2020). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
11. Філіпчук О. Формування національної ідентичності особистості як педагогічна проблема. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2024. № 2(12). С. 48–55. DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(12\).2024.315009](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(12).2024.315009) [ppsh.udpu.edu.ua](https://ppsh.udpu.edu.ua)

#### REFERENCES

1. Boyko, S. (2022). Formuvannya natsionalnoyi identychnosti ukraïnskoyi molodi v umovakh rosiysko-ukraïnskoyi viyny [Formation of national identity of Ukrainian youth in the conditions of the Russo-Ukrainian war]. *Ukrainoznavchyy almanakh*, (30), 17–22.
2. Demchenko, V. (2023). Klasifikatsiya pedahohichnykh zasobiv formuvannya natsionalnoyi identychnosti molodshykh shkolyariv [Classification of pedagogical means of forming national identity of younger schoolchildren]. *Molod i rynok*, (10), 149–155.
3. Verkhovna Rada Ukrainy. (2022). *Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnoyi polityky u sferi utverdzheniya ukraïnskoyi natsionalnoyi ta hromadyanskoyi identychnosti» vid 13 hrudnya 2022 r.* Retrieved August 12, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
4. Zhurba, K.O. (2021). Problema formuvannya natsionalnoyi identychnosti zrostayuchoyi osobystosti v umovakh rozbudovy nezalezhnoyi Ukrainy [The problem of formation of national identity of the growing personality in the conditions of building independent Ukraine]. *Materialy metodolohichnoho seminaru NAPN Ukrainy*. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-6>
5. Zhurba, K.O. (2023). Formuvannya natsionalnoyi identychnosti zrostayuchoyi osobystosti v umovakh voyennoho stanu: dosvid eksperymentalnoyi realizatsiyi [Formation of national identity of growing personality in conditions of martial law: experience of experimental implementation]. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5123>
6. Kindratets, O., & Serhiyenko, T. (2023). Natsionalna identychnist yak umova zberezheniya ta zmitsnennya derzhavnoho suverenitetu [National identity as a condition for preservation and strengthening of state sovereignty]. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Istoriya. Politolohiya*, (35–36), 78–89.
7. Kiyani, O. (2023). Formuvannya natsionalnoyi identychnosti uchniv's'koyi molodi yak umovy konsolidatsiyi ukraïns'koho suspil'stva v realiyakh sogo dennya [Formation of national identity of student youth as a condition of consolidation of Ukrainian society in today's realities]. *Nova pedahohichna dumka*, (1 (113)), 86–92.
8. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2022). *Koncepciya natsional'no-patriotichnoho vykhovannya v systemi osvity Ukrainy vid 06.06.2022* [Concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine]. Retrieved August 12, 2025, from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>
9. Pometun, O.I. (2023). Aktual'ni pytannya formuvannya natsional'noyi identychnosti uchniv u protsesi zdobuttya hromadyanskoyi ta istorychnoyi osvity [Actual issues of formation of national identity of pupils in the process of civic and historical education]. *Visnyk NAPN Ukrainy*. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5116>
10. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2020). *Typova osvitnya programa dlya 1–4 klasiv ZZSO* [Typical educational program for grades 1–4 of general secondary education]. Retrieved August 12, 2025, from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>
11. Filipchuk, O. (2024). Formuvannya natsionalnoyi identychnosti osobystosti yak pedahohichna problema [Formation of national identity of personality as a pedagogical problem]. *Psykhologho-pedahohichni problemy suchasnoyi shkoly*, (2(12)), 48–55. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(12\).2024.315009](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(12).2024.315009)

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 16.09.2025

Дата публікації: 20.10.2025